

De veiligheidspolitiek van Turkije in de Kaukasus

Dr. C.M.L. Hille*

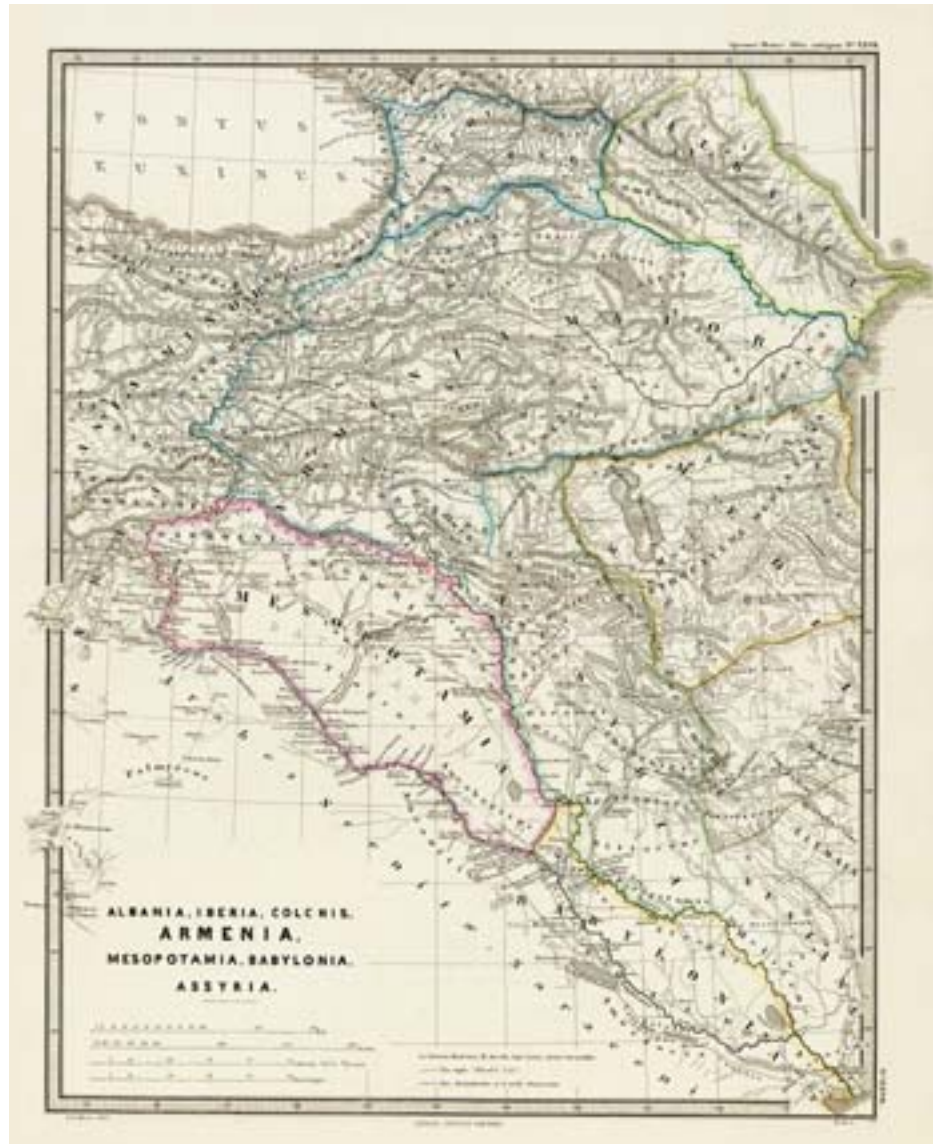
Inleiding

In de laatste vijftien jaar is de invloed van Turkije in de Kaukasus aanzienlijk toegenomen, onder meer op politiek en economisch terrein. Ook op veiligheidsgebied nemen de activiteiten van Turkije in en met haar buurlanden toe. Turkije heeft anno 2006 een goede verstandhouding met zowel haar burens als West-Europa en de vs. Het land is reeds jaren een trouw bondgenoot van de NAVO en een mogelijk EU-lid.

In dit artikel geef ik een inventarisatie van de samenwerkingsverbanden die Turkije na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie is aangegaan met Azerbeidzjan, Armenië, Georgië en de Noord-Kaukasus (via de Russische Federatie). Daarnaast besteed ik aandacht aan de initiatieven van Turkije om regionale veiligheidsstructuren te ontwikkelen. Hiermee toon ik de toegenomen invloed van Turkije in de regio aan.

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie voert Turkije een buitenlandse politiek gericht op het vergroten van de invloed in de regio. Een belangrijk

* Mw. Hille is werkzaam bij de vakgroep politieke wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Zij doceert internationaal recht, militaire interventie en is gespecialiseerd in staatsvorming en conflictbeheersing in de Kaukasus.

Kaart van de Kaukasus (Collectie NIMH)

element van dit beleid is veiligheids-politiek.

Turkije heeft door de eeuwen heen een aanzienlijke interesse voor, en invloedssfeer in, de Kaukasus gehad. Nog tot midden 19-de eeuw behoorden delen van wat nu Azerbeidzjan en

Armenië heet tot het Ottomaanse Rijk.

De invloed van Turkije nam na de Eerste Wereldoorlog snel af, mede als gevolg van het verliezen van de oorlog en binnenlandse problemen. Ge-

durende het bestaan van de Sovjet-Unie waren de grenzen met Turkije weliswaar hier en daar betwist, maar ze ondergingen geen verandering.

De relatie tussen Turkije en Azerbeidzjan

Taalkundig hebben Turkije en Azerbeidzjan van oudsher een band. De talen die in beide landen worden gesproken behoren tot de Turkse taal-familie, en grote delen van Azerbeidzjan zijn gedurende lange tijd in de geschiedenis kanaten geweest, die dan weer deel uitmaakten van het Ottomaanse Rijk, dan weer van het Perzische Rijk.¹

Rond 1850 was Azerbeidzjan definitief ingelijfd bij het Russische Rijk.

Nadat Azerbeidzjan in 1991 onafhankelijk werd, heeft Turkije de politiek van Azerbeidzjan met interesse, en soms bezorgdheid, gevolgd. De tweede president die het onafhankelijke Azerbeidzjan telde, Abdulfaz Elchibey, afkomstig uit de Azerbeidzjaanse enclave Nachitsjevan, was een aanhanger van het Pan-Turkisme² en richtte zich in zijn buitenlands beleid eerder tot Turkije dan tot Rusland, wat tot dan toe gebruikelijk was. Zijn doel was om na een periode van zo'n twintig tot dertig jaar een confederatie te vormen van Turkije en Azerbeidzjan. Ook zou de bevolking van de Iraanse provincie Azerbeidzjan zich moeten verenigen met de staat Azerbeidzjan.

Als deze politiek in praktijk zou zijn gebracht, zou dit een ernstige destabilisatie van de regio hebben betekend. President Elchibey werd in juni 1993, na nauwelijks een jaar aan de macht te zijn geweest, afgezet. Gaidar Aliev kwam aan de macht, een man met een goed netwerk in Moskou, voormalig leider van Azerbeidzjan ten tijde van de Sovjet-Unie en ooit actief in de KGB.³ Aliev liet de verhoudingen met Turkije wat bekoelen, en richtte zich op Moskou en op West-Europa. In 2003 overleed Gaidar Aliev, en werd hij opgevolgd door zijn zoon.

Olie-installaties bij Baku (Foto CEE Bankwatch Network, P. Hlobil; collectie NIMH)

De invloed van Turkije op Azerbeidzjan op militair gebied uit zich in het feit dat Turkije het Azerbeidzjaanse leger traint in het kader van het *Partnership for Peace*-programma van de NAVO.⁴

De ingebruikname van de oliepijpleiding van Baku via Tbilisi naar Ceyhan in 2005 betekent een extra reden om goede relaties tussen de Azerbeidzjaanse en Turkse regering na te streven. Naast deze oliepijpleiding zal er binnen enkele jaren een gasleiding van Azerbeidzjan naar Turkije operationeel worden. Bovendien zullen de olie- en gaspijpleidingen vanuit Centraal-Azië via Azerbeidzjan naar Turkije gaan lopen.

De relatie tussen Turkije en Armenië

De relatie tussen Turkije en Armenië is al sinds het einde van de Eerste

Wereldoorlog slecht. De Armeense autoriteiten verwijten de Turkse autoriteiten dat deze tot op heden de genocide tegen Armeniërs tijdens de Eerste Wereldoorlog niet heeft erkend.

De Turkse autoriteiten ontkennen dat sprake is geweest van een genocide op Armeniërs in het Ottomaanse Rijk. Daarnaast zijn de Turken niet blij met het Armeense nationalisme en de sterke Armeense lobby in het buitenland, met name in Frankrijk en de Verenigde Staten.

Desalniettemin zijn er verschillende initiatieven tot samenwerking ont-plooid. Al vóór het uiteenvallen van de Sovjet-Unie vonden er gesprekken plaats tussen Turkse en Armeense autoriteiten over het openen van wederzijdse grensovergangen en het ontwikkelen van politieke en economische banden. Dit leidde in april 1991 tot het sluiten van een *Agreement on Goodneighbourly Relations*.

1 Kanaten zijn gebieden die bestuurd worden door een khan: een geestelijke met politieke macht. Kanaten kwamen voor in enkele moslimgebieden in de Kaukasus, die onder Ottomaans gezag hebben gestaan, zoals het gebied dat wij nu Azerbeidzjan noemen in de vroege 19e eeuw.
2 Aanhangers van het Pan-Turkisme streven naar soort Gemenebest van Turkse staten, dat alle Turkstalige volken zal omvatten. Dit betekent dat de invloed van het Gemenebest zich zal uitstrekken van Centraal-Azië tot in West-China, waar de Oeigoeren een Turkse taal spreken. Ook Azerbeidzjan en enkele Noord-Kaukasische republieken zouden dan tot dit Gemenebest behoren.
3 De familie van president Aliev is overigens ook afkomstig uit Nachitsjevan.
4 G. Winrow, 'Turkey and the Caucasus, Domestic Interests and Security Concerns', in: *Central Asian and Caucasian Prospects*, 2000, p. 10.

Turkije heeft na 1991 getracht om ook via officiële kanalen de relatie met Armenië te verbeteren. Er waren plannen voor het openen van een Turks consulaat in Armenië. Armenië diende haar territoriale claims op Turks grondgebied op te geven. Hiertoe was Armenië niet bereid. Uiteindelijk werd het consulaat niet geopend. Intussen was er in 1988 een conflict over de status van de enclave Nagorno-Karabach uitgebroken. Dit gebied, dat tot Azerbeidzjan behoort, en inmiddels een vrijwel volledig Armeense bevolking heeft, wenste administratieve aansluiting bij Armenië, en nadat Azerbeidzjan een onafhankelijke staat was geworden, zelfs onafhankelijkheid.

Pogingen tot bemiddeling van de OVSE door middel van de Minsk Groep vonden plaats sinds 1992. Deze bemiddelingspogingen hebben nog niet tot een oplossing van het conflict geleid, al is er sinds 1994 wel een staakt-het-vuren.

Ook Turkije participeert in de Minsk Groep, maar heeft hierin geen leidende rol (die is voorbehouden aan de vs, Frankrijk en Rusland).

Ondanks problemen in de onderlinge relatie verzocht Turkije de Armeense regering in 1992 toch om deel te nemen in een nieuwe regionale organisatie, opgericht door Turkije, de *Black Sea Economic Co-operation* (BSEC). Deze organisatie heeft onder meer een veiligheidsplot, waarover later meer.

In 1997 sloten Armenië en de Russische Federatie een *Treaty of Friendship, Co-operation and Mutual Assistance*, waarmee Armenië zich expliciet voor haar veiligheid tot Rusland richtte. Als enige Transkaukasische staat participeert Armenië vooralsnog niet in het *Partnership for Peace*-programma van de NAVO.

De relatie tussen Turkije en Georgië

Al kort na de onafhankelijkheid van Georgië, in 1991, werd het land geteisterd door binnenlandse onrust en interne conflicten. In maart 1993 werd Georgië partij bij het GOS en het collectieve veiligheidspact dat dit samenwerkingsverband had. President Eduard Shevardnadze kwam tot deze stap, omdat hij hoopte Russische steun te krijgen voor zijn optreden in Zuid-Ossetië en Abchazië, waar op dat moment gewapende conflicten bestonden over de mate van autonomie.

Georgië was een zwakke staat, waar berovingen en overvallen aan de orde van de dag waren. In 1994 sloot pre-

sident Shevardnadze een *Friendship and Cooperation Treaty* met Turkije om zijn positie in de regio te versterken. Een jaar later, in 1995, sloot de Georgische regering een protocol met de Russische Federatie waarin deze laatste enkele bases op Georgisch grondgebied mocht blijven bewaken.⁵ Tot 1999 zou Rusland bovendien de Georgische grens met Turkije bewaken. Het Georgische leger was gedurende deze jaren nog niet erg sterk, en Shevardnadze ontbond met succes enkele privé-legers die bijdroegen aan de onveiligheid in het land.⁶

In 1996 riep Shevardnadze Turkije en de andere staten van de Transkaukasus op om een *Peaceful Caucasus Pact* te sluiten. Shevardnadze meende dat betere betrekkingen met Turkije ook zouden kunnen leiden tot een

5 Bij Gudauta, in Zuid-Ossetië en in Javacheti.

6 Met name de Mkhdrioni, onder leiding van de Georgische politicus Jaba Ioseliani, vormden een destabiliserende factor. De Mkhdrioni werden ontbonden, en de leider van de Mkhdrioni verdween in de gevangenis.

grotere kans op toelating van Georgië als lid van de NAVO. Het doel van het *Peaceful Caucasus Pact* was om conflicten te vermijden en stabiliteit te bevorderen.

Turkije stond hier positief tegenover, maar de Russische Federatie waarschuwde Turkije om geen wig tussen Rusland en de Transkaukasische staten te drijven. Dit maakte de competentiestrijd om territoriale invloed van de belangrijkste twee regionale spelers zichtbaar.

De geopolitieke en militair-strategische positie van de Russische Federatie in de Transkaukasus is in de laatste tien tot vijftien jaar verslechterd, en Turkije heeft enerzijds geprobeerd die invloed over te nemen; anderzijds ac-

cepteert Rusland een vergrote invloed van Turkije in de Transkaukasus niet. De bouw en ingebruikname van de Baku-Tbilisi-Ceyhan oliepijpleiding leidden ertoe dat er beslissingen genomen moesten worden over de bewaking van de pijpleiding en de plaats waar de pijpleiding zou moeten lopen. De olie gaat nu via Borjomi, een natuurgebied dat tevens leverancier van Georgisch bronwater is. Vervuiling van dit gebied door ongelukken met de pijpleiding kunnen tot een milieucatastrofe leiden.

Een bijkomend probleem is het feit dat de pijpleiding door Javacheti loopt, een gebied waar de Georgische autoriteiten weinig gezag uitoefenen, en waar een werkloosheid van rond de tachtig procent bestaat. De bevolking is in meerderheid etnisch Armeens. Het feit dat er zo weinig werkgelegenheid is en weinig controle van overheidswege, maakt dit gebied gevoelig voor onrust en conflict. Ten slotte bestaat er langs het Kaukasisch deel van het traject een risico op het 'aftappen' van olie omdat de pijpleiding bovengronds loopt.

Duidelijk is dat de pijpleiding over de gehele lengte door militairen bewaakt dient te worden en dat er plannen dienen te zijn voor het geval er zich een ramp voordoet. Tot kort voor de ingebruikname van de pijpleiding voerde de bevolking die langs de route woont actie om te pleiten voor het formuleren van scenario's in geval van calamiteiten. Deze scenario's zouden door BP, de gebruiker van de pijpleiding, moeten worden gemaakt, en waren volgens de bevolking niet, danwel in niet voldoende mate, aanwezig.

De relatie tussen Turkije en de Noord-Kaukasus

De oorlog in Tsjetsjenië in de periode 1994-1996 en 1999-2000 heeft in

Aanleg oliepijpleiding bij Baku

(Foto Prodcadd; collectie NIMH)

Turkije heel wat emoties doen op-laaieren. Hoewel de Tsjetsjenen geen Turks volk zijn, is er een aanzienlijke Tsjetsjeense diaspora in Turkije, die daar al ruim 150 jaar woont, en beziet Turkije de strijd van de Tsjetsjenen met een zekere sympathie. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat de Turken het conflict ook als een religieus conflict van moslims tegen christenen beschouwen.

Ook de Tsjerkessen, die in de Noord-Westelijke Kaukasus wonen, hebben een sterke etnische lobby in Turkije. Hun band met het moederland in de Kaukasus is bijna 200 jaar na hun komst in Turkije nog sterk. De taal, tradities en namen zijn behouden gebleven, al dan niet officieel. Daarnaast voelen de Turken een binding met de Karatsjai en Balkaren, volken in de Noord-Kaukasus die een taal spreken die aan het Turks verwant is.

Talen en etniciteiten in de Noord-Kaukasus

Gedurende de jaren negentig waren er vele spanningen in de Noord-Kaukasus, die het gevolg waren van het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Een bijkomende reden voor de spanningen was het feit dat in de Noord-Kaukasus vele volken samenleven, die ieder een eigen taal spreken. In republieken als Karatsjaevo-Tsjerkessië en Kabardino-Balkarië spreken de twee belangrijkste volken niet dezelfde taal, wat gemakkelijk tot conflicten kan leiden.

Potentiële brandhaarden

Bovendien zijn sommige conflicten uit de tijd van de deportaties van 1943-1944 nog niet opgelost.⁷ Het leidde begin jaren negentig tot conflicten tussen Kabardijnen en Balka-

⁷ Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn verschillende volken uit de Noord-Kaukasus door Stalin gedeporteerd naar Centraal-Azië, waar ze tot 1956 onder erbarmelijke omstandigheden hebben moeten wonen. Stalin verdacht de volken ervan te hebben gecollaboreerd met de Duitsers. Dit is nooit onomstotelijk vast komen te staan.

ren in Kabardino-Balkarië, alsmede tot een gewapend conflict over Prigorodny Raion tussen Ingoesjetië en Noord-Ossetië in de periode 1992-1993.

Deze potentiële brandhaarden zijn nog niet gedoofd, getuige de aanval van jongeren op overheidsgebouwen in Kabardino-Balkarië op 16 oktober jl., alsmede een soortgelijke aanval van jongeren in Ingoesjetië, die overheidsgebouwen aanvielen en politie en militairen doodden, in de zomer van 2004.

Nationalisme

Opkomend nationalisme compliceerde de veranderde situatie in de Noord-Kaukasus. Ieder volk creëerde zijn eigen politieke partij of culturele organisatie. Daarnaast waren er ook experimenten om volken van een gelijke taalfamilie te verenigen, en om de regio als geheel een politiek gezicht te geven.

Vanuit Tsjetsjenië werd de Confederatie van Noord-Kaukasische Bergvolken opgericht, die later werd omgedoopt tot Confederatie van Kaukasische Volken, om zo de volken die Turkstalig waren ook deel te kunnen laten nemen. De organisatie stelde zich ten doel een soort Europese Unie in de Kaukasus te worden, waarbij een economisch en cultureel beleid uitgedragen zou worden.

In de praktijk was de culturele component het sterkst, omdat de zittende regeringen, met uitzondering van de regering van Tsjetsjenië, de organisatie niet erkenden. Daarnaast verleende de organisatie zich de bevoegdheid om vredestroepen te mobiliseren die *peace support operations* zouden uitvoeren wanneer een lidstaat daarom vroeg en wanneer een lidstaat zou worden aangevallen. Omdat de organisatie nooit officieel is erkend, waren de troepen die de Abchazische regering te hulp schoten in 1992 in praktijk niet meer dan huurlingen.⁸

Nadat de eerste Russisch-Tsjetsjeense oorlog uitbrak in 1994, werd de invloed van de Confederatie marginaal,

omdat vele prominenten uit de Confederatie deel gingen uitmaken van de Tsjetsjeense regering en de Tsjetsjeense strijders thuis nodig waren voor hun strijd tegen de Russische troepen.

Initiatief voor een 'Caucasus Stability Pact'

In 2000 stelde de Turkse premier Demirel voor om een stabiliteitspact voor de Kaukasus op te richten, geïnspireerd door het plan van Shevardnadze uit 1996.

Reden voor de Turkse regering om meer invloed in de Kaukasus te zoeken was niet alleen om hiermee de invloedssfeer uit te breiden naar gebieden die in vroeger tijden tot de Turkse invloedssfeer hadden behoord, maar ook omdat de oliepijpleiding van Azerbeidzjan (Baku) via Georgië (Tbilisi) naar Turkije (Ceyhan) loopt en regionale stabiliteit voor de economie en energietoevoer gewenst is.

Teneinde een *Caucasus Stability Pact* te realiseren zou er een *Caucasus Task Force* moeten worden opgericht, die wetenschappelijke input zou moeten leveren. Ook de EU zou via haar ontwikkelingsprogramma's steun moeten bieden aan het initiatief. Voorstudies zijn gedurende enkele jaren uitgevoerd door het *Centre for European Policy Studies* (CEPS) in Brussel.

Er zijn verschillende scenario's opgesteld door het *Centre for European Policy Studies*. Het stabiliteitspact kan een bescheiden start maken, en later worden uitgebreid. Men kan denken aan een G 3, bestaande uit de Zuid-Kaukasische staten, of een G 4, waarbij ook de Russische Federatie participeert.

Een andere optie is een G 5, de 'Kaspische club' genoemd, bestaande uit Rusland, Azerbeidzjan, Kazachstan, Turkmenistan en Iran. Een mogelijkheid waarbij ook het Westen participeert is een G 6, die zou bestaan uit de

G 4 met de EU en de VS. Nog verdergaande ambities zijn een G 7 bestaande uit de G 6 met Turkije, en een G 8, bestaande uit de G 7 met Iran.

Risicofactoren

Er zijn verschillende aspecten die het stabiliteitspact zouden kunnen doen mislukken. Men kan denken aan de risico's van actieve en latente conflicten, die samenwerking in de regio zullen frustreren. Zwakke staten zullen minder gemakkelijk integreren in westerse internationale organisaties en kunnen een brandhaard voor transnationale criminaliteit en regionale instabiliteit vormen.

Deze problemen kunnen gemakkelijk leiden tot groeiende economische ongelijkheid en vervolgens tot sociale polarisatie. Al deze factoren spelen in

⁸ Abchazië is een autonome republiek binnen Georgië, en werd op 14 augustus 1992 binnengevallen door Georgische troepen om orde en rust te herstellen. De achtergrond van de onrust was de vrees dat wetgeving die de Abchazische taal en cultuur beschermden, zou worden opgeheven. Het conflict is tot op heden niet opgelost.

'NATO Response Force (NRF) Demonstration', Doganbey, Turkije, 2003

(Foto NATO Information Service; collectie NIMH)

schrijdende criminaliteit en terrorisme te bestrijden. Belangen in de energiesector kunnen beter worden veiliggesteld. Ontwikkelingen in de Kaukasische politiek en maatschappij, waar een post-communistisch transitieproces gaande is, kunnen gemakkelijker verlopen, omdat er geen risico's zijn voor het oplaaien van conflicten. Ten slotte kan Rusland haar reputatie in de internationale politiek, en met name in de Kaukasus, verbeteren en haar regionale invloed veilig stellen.¹⁰

Voor de autonome gebieden waarvan de definitieve status nog niet is bepaald, zouden er speciale afspraken moeten worden gemaakt over de wijze waarop zij al dan niet participeren in het stabiliteitspact. Het gaat hierbij om Abchazië, Zuid-Ossetië en Nagorno-Karabach.

Ook dient het *Caucasus Stability Pact* samen te werken met de BSEC, die op

meerdere of mindere mate in de Kaukasus en zullen onvermijdelijk tot gevolg hebben dat er problemen ontstaan op het gebied van de nationale en regionale veiligheid.⁹

Voordelen

Anno 2006 is het stabiliteitspact nog steeds niet van de grond gekomen, maar zijn er wel duidelijke voordelen voor met name Rusland om haar verzet tegen het opzetten van een regionale veiligheidsorganisatie op te geven. Hierbij kan gedacht worden aan het aantrekken van financiële middelen. Het is gunstig voor strategisch transport en de communicatie-infrastructuur. Daarnaast is het belangrijk voor de economische interacties tussen de Noord- en de Zuid-Kaukasus.

Het ontsluiten en de ontwikkeling van toerisme langs de Zwarte Zee en de Kaukasische kust zullen gemakkelijker verlopen. Het zal gemakkelijker zijn om gecoördineerde politiecontroles uit te voeren teneinde grensover-

Kaukasisch gebergte, Turkije (Foto NASA, J. Schmaltz; collectie NIMH)

⁹ Brainstorming session: The Future of the Caucasus after the Second Chechnya Conflict Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels, 27-28 January 2000, Sergiu Celac, http://www.ceps.be/Article.php?article_id=165

¹⁰ M. Emerson, N. Tocci, E. Prokhorova, september 2000, *A Stability Pact for the Caucasus in Theory and Practice, Supplementary Note*, CEPS, Brussels, pp. 20-23.

zich weer in contact (zou moeten) staan met het *Balkan Stability Pact*.

De 'Black Sea Economic Co-operation' organisatie

De *Black Sea Economic Co-operation* organisatie is in 1992 door Turkije opgericht als regionale organisatie. De nieuwe onafhankelijke staten in de Kaukasus, Zuidoost-Europa, maar ook Rusland en Oekraïne konden lid worden. Samenwerking vindt plaats op sociaal, economisch, politiek en militair terrein.

In Yalta werd in 1998 de *Yalta Summit Declaration* aangenomen waarin als doel werd toegevoegd om te komen tot een Euro-BSEC economische zone.

Het doel van de *Black Sea Economic Co-operation* (BSEC) is voor wat betreft het veiligheidsaspect samenwerking in *emergency assistance* en

emergency response in geval van natuurlijke en door mensen gecreëerde rampen.¹¹

Armenië, Azerbeidzjan, Albanië, Bulgarije, Georgië, Griekenland, Moldova, Roemenië, Rusland en Oekraïne zijn op dit moment lid van de BSEC.

In 1999 hebben de ministers van de deelnemende landen een rapport over samenwerking in *emergency assistance* aangenomen waarin een *Plan of Action on Collaboration in Emergency Assistance* werd aanbevolen.

De BSEC wil samenwerken met de Europese Commissie (EU), OVSE, WTO, UN/ECE, UNIDO, *Central Europe Initiative* (CEI), *Royalment Process of Stability and Goodneighbourliness in South Eastern Europe*, en het *South-East European Cooperation Initiative* (CEII). Inmiddels heeft de BSEC een waarnemersstatus bij de VN.

Tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van ministers en regeringshoofden in 2002 werd een gezamenlijke verklaring gepubliceerd. Hierin werd gesteld dat gezamenlijke documenten zullen worden geformuleerd in het kader van samenwerking en afstemming. Er dienen vooral afspraken te worden gemaakt over *search and rescue* activiteiten tijdens maritieme rampen, en het integreren van monitoring en het voorspellen van rampen.¹²

In 2004 is de *Working Group on Cooperation in Emergency Assistance* bijeen gekomen in Istanbul. Tijdens deze bijeenkomst werd bijzondere aandacht besteed aan de gevaren van olievervuiling in de Zwarte Zee. Concreete acties in het kader van *emergen-*

11 Zie artikel 1 van het verdrag behorend bij de BSEC.

12 Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan aardbevingen.

Turkse SFOR-militairen in Novi Travnik, Bosnië-Herzegovina (Foto Mediagroep SFOR; collectie NIMH)

Troepen uit Azerbeidzjan, Bulgarije, Georgië, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Hongarije, Italië, Roemenië, Slowakije, Turkije en de Verenigde Staten nemen deel aan oefening 'Rescue Eagle 2000'

(Foto U.S. Air Force, L.M. Stewart; collectie NIMH)

cy assistance zijn nog niet genomen. Het feit dat jaarlijks vergaderd wordt en documenten worden opgesteld die de mogelijke activiteiten in geval van een ramp verder verfijnen, is weliswaar nog niet voldoende maar kan als positieve bijdrage worden gezien aan de veiligheid in de regio.

'Black Seafor'

Turkije heeft in 2000 het initiatief genomen tot het oprichten van een *Black Sea Naval Coordination Task Force (Black Seafor)*, waarin Bulgarije, Georgië, Roemenië, Oekraïne, Rusland en Turkije participeren. Het doel van de organisatie is het opzetten van een *search and rescue* team, het uitvoeren van humanitaire missies, het ontminnen van gebieden en bescherming van het milieu.

Ook de bestrijding van terrorisme en wapenhandel wordt in overleg met

Black Seafor gezamenlijk uitgevoerd. Er hebben in dit kader reeds gezamenlijke trainingen plaatsgevonden.¹³

Epiloog

Hoe sterk is de regionale veiligheidsrol van Turkije in de Kaukasus?

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie begin jaren negentig heeft Turkije verschillende initiatieven ont-plooid om haar rol als regionale mogendheid te consolideren en te versterken. Naast bilaterale initiatieven was Turkije zoals gezegd oprichter van de *Black Sea Economic Cooperation*. Daarnaast heeft Turkije de *Blackseafor* opgericht, een initiatief waarbij de marines van de deelnemende landen samenwerken.

Het *Caucasus Stability Pact* is nog niet van de grond gekomen. Samenwerking ligt nog te gevoelig. Bovendien bemoeilijken de bestaande conflicten in de Kaukasus het van de grond komen van dit *Caucasus Stability Pact*, omdat er in ieder geval iets

moet worden omschreven in een basisdocument van dit pact omtrent conflictgebieden in de Kaukasus. Dat is met de huidige staat van de 'frozen conflicts' niet mogelijk.

Met al deze initiatieven heeft Turkije bewezen dat het een regionale speler van formaat is, die haar invloed in de Kaukasus voor de komende jaren geconsolideerd heeft. Hoe sterk de positie van Turkije zal blijken, hangt echter ook af van de ontwikkelingen in Rusland.

Literatuur

Emerson, M., Tocci, N., Prokhorova, E., *A Stability Pact for the Caucasus in Theory and Practice, Supplementary Note*, Centre for European Policy Studies, Brussel, september 2000.

Sergiu Celac, Brainstorming session: The Future of the Caucasus after the Second Chechnya Conflict, Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussel, 27-28 januari 2000, http://www.ceps.be/Article.php?article_id=165.

Winrow, G., 'Turkey and the Caucasus, Domestic Interests and Security Concerns', in: *Central Asian and Caucasian Prospects*, Londen, 2000.

13 www.blackseafor.org/english_main.htm.